

Vámosi Nagy István:
A KISSVÁBHEGYI WALDORF-ISKOLA, 1926-1933

1921 márciusában édesanyámat, Nagy Emilnét, született Dr. Göllner Máriát egyik gyermekkori barátnője, Emmy Ferand (Ernst T. Ferand zenetudós felesége) két hétre meghívta Drezdába. Szüleim három éve esküdtek meg. Én voltam első közös gyermekük, akkor másfél éves. Apám előző házasságaiból (két felesége halt meg) származó fiai és lányai még zömmel a kissvábhegyi családi házunkban éltek.

Nehéz idők jártak. Tombolt az infláció. Édesanyám mégis úgy döntött, hogy ha már eljutott Drezdába, a gyönyörű képtáron kívül a világhírű operaházat is meg akarja ismerni. Megvásárolta tehát a kakasülőre szóló legolcsóbb, számozatlan jegyet, s - ahogy emlékirataiban leírja - korán érkezett, hogy jó helyet kapjon és kézi táskájába tette a Das Reich c. folyóiratot, hogy olvasással töltsse el a várakozás idejét. Ahogy felnyitotta a lapot, látta, hogy egész tartalma Dr. phil. Rudolf Steiner gondolati világát taglalja - pro és kontra. A nevet még sohasem hallotta. Alig olvasott néhány sort, váratlanul mellé ült egy fiatalember, nagy szemeket meresztett a folyóiratra és gyerekes, újjongó álmélkodással így kiáltott fel: "Né, maga antropozófiáról olvas? Én antropozófus vagyok." Ez a fogalom éppen olyan ismeretlenül csengett anyám fülének, mint Rudolf Steiner neve.

Évekkel később tréfás hangon mesélte édesanyám, hogy ő valójában úgy jutott az antropozófiához, hogy egy fiatalember a drezdai operában "leszólította". Csakhogy ebből az ifjú lélekből áradt a tisztaság és a becsület. Ahítatos lelkesedéssel beszélt Rudolf Steinerről, elmondta, hogy személyesen ismeri őt és végül abban maradtak anyámmal, hogy újdonsült ismerőse következő találkozásukkor, itt, az operában, kölcsönadja neki Steiner egyik könyvét. A fiatalembert Hans Reichertnek hívták és vegyészmérnök-hallgató volt. Valamilyen felsőbb sugallatra úgy határozott, hogy a Die Philosophie der Freiheit (A szabadság filozófiája) c. munkát hozza magával. A szerző hatalmas életművéből alig találhatott volna még egy könyvet, amely akkortájt ennyire felvillanyozza édesanyám lelkét. A dologhoz hozzá tartozik, hogy anyám történelemből, földrajzból és filozófiából doktorált. (Disszertációjának a címe: Az ókor szellemi művelődésének geográfiai alapjai, 1918.). Ám a három tárgy közül a bölcsélet feküdt legközelebb a szívéhez. Néhány évvel előbb még Alexander Bernát Kant-szemináriumába járt és lelkesedett a rangos professzorért, aki szabatosan és közérthetően tudta összefoglalni Kant szövevényes rendszerét. Anyám tehát úgy fogott bele Rudolf Steiner könyvébe, hogy már tüzetesen ismerte A tiszta ész kritikáját és szerzőjének egyéb alapvető munkáit. Ezért ragadták meg olyan elemi erővel Rudolf Steiner okfejtései, amelyekkel rendre cáfolta a csaknem dogmákká merevedett kanti tételeket és a kategórikus imperativusz helyett a szabadságot tette etikájának középpontjába.

Édesanyám eddigi tanulmányaiból azt a következtetést szűrte le, hogy az embernek erkölcsi normákhoz kell igazodnia, különben anarchia támad. Ezzel szemben Rudolf Steiner következetesen felépített gyönyörű gondolatsorban bontja ki: az erkölcsi antinómiák éppen abból származnak, hogy az emberek különböző, egymásnak ellentmondó normáknak engedelmessé válnak. Aki tiszta lelkiismeretere hallgat, szükségképpen morálisan cselekszik! Mert az univerzumból erkölcsi impulzusok érik. S bármennyire ágaskodik ellene a szokványos gondolkodás: az immoralis cselekedetek kötöttségekből származnak; csak az az ember szabad, aki a szó valódi értelmében erkölcsi tetteket hajt végre. Etikai oldalról nézve a különböző individuumok abban különböznek egymástól, hogy a világegyetemből más és más sugallatokat merítenek.

A steineri "szabadság-etika" a kinyilatkoztatás erejével hatott édesanyámra!

Gyűjtő élményt támasztott benne Rudolf Steiner számos más eszmefuttatása is, mint például a gondolati monizmus és a morális fantázia... Minthogy a két hete lejárt, Hans Reichert Pestre küldte neki Rudolf Steiner kötetét, mert ezekhez nálunk nem lehetett hozzájutni. Megrendelte továbbá anyám számára a Dornachban megjelenő Goetheanum c. folyóiratot, amely egyrészt az antropozófiái társaságban végbemenő eseményekről ad tájékoztatást, másrészt a szellemtudomány gondolatkörében fogant írásokat közöl. Édesanyám családi, háztartási és társadalmi kötelezettségei mellett is mélyen elmerült Rudolf Steiner műveinek tanulmányozásában. Az infláció hullámai idővel lecsitultak és az élet visszatért szokványos medrébe. Gróf Bethlen István lett Magyarország miniszterelnöke, apámat újra csalogatni kezdték a politika berkei és Bethlen felkérésére 1923 novemberében elfogadta az igazságügyminiszteri tárcát. Mit váltott ki édesanyámban, hogy hirtelen az országot irányító legtekintélyesebb emberek körébe lépett?

Megérett benne az elhatározás, hogy társadalmi rangját a közjó szolgálatába állítja. Első cselekedetei közé tartozott, hogy mint aktív igazságügyminiszter felesége - átítatva az antropozófiával - megalapította a magyar fogházmissziót. Ennek a jelentőségét ma már bajos felmérni. Abban az időben - sőt még évtizedekkel később is - a rabok életkörülményeivel semmilyen hivatalos szerv nem foglalkozott. Az elítéltek tragédiáját fokozta, hogy a börtönben nemcsak a külvilágtól szigetelték el őket, hanem szellemi életük is megbénult. Ennek a megakadályozására édesanyám azon fáradozott, hogy a büntetés-végrehajtási intézetekben könyvtár létesüljön, ami persze csak szívós küzdelem árán, évek múlva valósult meg. Közben néhány munkatársával együtt személyesen látogatta az elítélteket. (Első és legaktívabb munkatársa tulajdon édesanyja volt: Dr. Göllner Aladárné.) Minthogy a rabok ügyes-bajos dolgaival senki sem törődött, a fogházmisszió tagjai személyes kapcsolatba léptek a zárkák lakóival és ott segítették őket - a törvényes előírások keretében -, ahol csak tudták, természetesen minden honorárium nélkül: szeretetből és emberségből.

A börtönökben az elítéltek körében a szenzáció erejével hatott és ámulatot váltott ki, amikor a 30 éves, szép, fiatal kegyelmes asszony megjelent. Természetesen mindenkinek nem hallgathatta meg gondját-baját (ezidőtájt hozzávetőleg 8 ezerre rúgott a börtönlakók száma), hanem munkatársaival együtt meg kellett rostálnia az elítélteket. Általánosságban azokkal épített ki személyes kapcsolatot, akik tragikus sorsuk révén rászolgáltak arra, hogy külső segítségben részesüljenek.

Az akkori büntetéshez szorosan hozzátartozott, hogy az elítélteket nemcsak bezárták, hanem a külvilágtól is elzárták. Újságot nem vehettek a kezükbe. Egyéb olvasmányokhoz is bajosan jutottak. Az akkori büntetés végrehajtási intézetek elsősorban megtorolták, amit az elítélt a társadalom ellen vétett, de abba az irányba még kísérletet sem tettek, hogy a rabok szellemi épülését serkentsék. Ezért döntötte el édesanyám, hogy saját költségén lapot indít az elítélteknek. Ez volt az első börtönújság Magyarországon! Azért kapta a BIZALOM nevet, mert feladatai közé tartozott, hogy a több évre elítéltekben szellemi táplálékkal ébren tartsa a Gondviselés és az Isteni Világrénd iránti bizalmat.

A világban zajló politikai eseményekről is adott tájékoztatást, de csak tények közlésére szorítkozott. (Egyébként nem cenzurázták). Világos nyelven megírt novellákat, verseket, folytatásos regényeket, rövid lélegzetű esszéket tartalmazott. Édesanyám ügyelt rá, hogy az elítélteket untató vagy bősztító, lapos erkölcsi szónoklatok ne kerüljenek a lapba. A szerkesztő beérte az írások morális és spirituális kicsengésével, mert tudta, hogy a propagandisztikus hang irritálja a börtön lakóit. A Bizalom c. újság azonban nem csak passzív szellemi táplálékot nyújtott a raboknak, hanem egyeseket aktív tevékenységre sarkallt, mert ők is írhattak bele. Sokan éltek is a lehetőséggel, és zárkájukban lelkesen rótták a betűket. Tizenöt éven át jelent meg havonta: 1929 karácsonyától, 1944 karácsonyáig.

1924 tavaszán azt olvassa édesanyám a Goetheanum című folyóiratban, hogy a nagyhéten az antropozófiái társaság vezetősége "intern ülést" (Tagung-ot) tart Dornachban, amelyen csak tagok vehetnek részt. Édesanyám, az alábbi módon írja le az eseményt emlékirataiban: A Goetheanum arról is tájékoztatta olvasóit, hogy "Rudolf Steiner az ülés előtt Bernben tartózkodik és ottani címét is pontosan megadták, amit máskor sohasem tettek. Megnyílt számomra a lehetőség, hogy erre az időre Dornachba utazzam és táviratot menesztettem Rudolf Steinernek Bernbe azzal a kéréssel, járuljon hozzá, hogy az ülésen részt vehessek. Amikor az igenlő sürgöny megérkezett, észrevettem, hogy a címzésben nem szerepelt sem utca, sem kerület, csak annyi: Budapest - egy milliós lakosú város - és mégis kézhez kaptam a táviratot."

1924. április 18-án, nagypénteken érkezett anyám Dornachba és szorongva készült a nagy találkozásra. Rudolf Steiner még aznap felvette a tagok közé. Hamarosan mélyenszántó beszélgetésre került sor közöttük. Különböző témák mellett természetesen az is felvetődött, hogy valamelyik művet le kellene fordítani magyarra. És amikor édesanyám aggályainak adott hangot: vajon ki tudná a fordítást felelősségteljesen ellenőrizni, Rudolf Steiner habozás nélkül válaszolta, hogy ő maga. Egy ideig magyar iskolába járt, többször megfordult Magyarországon és még ma is ismeri annyira a nyelvet, hogy saját könyvének fordítását össze tudja vetni az eredetivel. (A beszélgetés egyéb részleteit lásd a többször említett emlékiratokban.)

1924 őszén édesanyám újra Dornachba látogatott. Részt vett a szeptember második felében rendezett ülésen. Rudolf Steinernek összesen - tavaszi tartózkodásával együtt - mintegy 50 előadását hallotta, közöttük a szeptember 28-án tartott utolsót is, amelyet később Letzte Ansprache-nak neveztek el, és két hosszabb beszélgetést folytatott vele, a többi rövidebb találkozás mellett. Személyes kapcsolatuk 1924 nagypéntekén kezdődött és szeptember 28-án, Mihály napjának előestéjén záródott.

Édesanyám azzal a szándékkal tért haza, hogy egy Waldorf-iskolát létesít Budapesten. Küldetésének tekintette, hogy Rudolf Steiner tanításait megismertesse hazájával és legalább néhány honfitársának a szívében elültesse az antropozófiát.

Ám a magyar ember nagy általánosságban berzenkedik a filozófiától. Csak olyasmi rázza fel tunyaságából, ami robban. Aki könyvekkel és előadásokkal kísérletezik, meddő vállalkozásba kezd. Ezért döntötte el édesanyám, hogy egy gyakorlati intézménnyel kelti fel az érdeklődését. 1926. február 19-én Marsovszky Ili festőműtermében a bécsi Dr. Ludwig Thiebe több érdeklődő számára tájékoztató előadást tartott az antropozófiáról. Másnap pedig, február 20-án, intim körben, hét olyan személy jelenlétében - anyámat beleszámítva - akik már tagjai voltak az antropozófiái társaságnak, megalakult a Magyarországon élő antropozófusok baráti köre, azaz a magyar ágazat, a magyar Zweig. Első vezetőjét Dr. Löllbach Gusztávnak hívták. Kis létszáma miatt nem alkothatott társaságot, csak csoportot. Dr. Günther Wachsmuth, a dornachi vezetőség egyik tagja a kis kollektívát "Landesgruppe"-nak nevezte el.

Ezzel párhuzamosan szervezte meg édesanyám a Kissvábhegyi Iskola és Internátus társaságát is, amelynek tagjai egy pedagógiai intézmény megvalósítását szorgalmazták. Megindult tehát a levelezés Budapest és a stuttgarti Waldorf-iskola vezetősége és egyéb illetékes személyek között... Folyt a keresés alkalmas tanárok és nevelők után. Az idő sürgetett, mert fél év választott el az iskola megnyitásától.

Közbe kell vetnem, hogy 1921 és 1926 között a kissvábhegyi nagy családi ház lakói alaposan megfogyatkoztak. Apám első házasságából született gyermekei időközben felnőttek és elkerültek otthonról, ő maga rendszeresen Londonba utazott és hozzájárulását adta az iskola létesítéséhez. A lázas előkészületek közben édesanyám rászánta magát saját szavai szerint - életének leghősiesebb cselekedetére, és egyetlen 6 és fél éves gyermekét beíratta a

stuttgarti Waldorf-iskolába. Schlichter Emilné barátnőjének a gondjaira bízott, aki elkísért a messze útra. Édesanyám ezt nem tehettem, mert - minden egyéb szempontot félretéve - testvéremet várta.

A Waldorf-iskola keletkezéséről itt csak annyit, hogy Emil Molt, a Waldorf-Astoria cigarettagyár tulajdonosa alapította munkásai részére. (Innen ered a Waldorf-elnevezés). A tanmenet felépítésében, a pedagógiai módszer megvalósításában Rudolf Steiner útmutatásait kérte, aki olyan messzemenő segítséget nyújtott, hogy maga tartott kurzusokat a tanároknak. 1926 áprilisában érkeztem Stuttgartba. Amikor beléptem az épületbe, éreztem, hogy valami nagy horderejű esemény zajlik le életemben; noha csak annyit tudtam Rudolf Steinerről, hogy édesanyám lelkét lángra gyújtották sugalmazó gondolatai... de arról sejtelmem se volt, hogy három éve még ezekben a termekben járt, előadott, tanfolyamokat szervezett, órákat látogatott, s azok a tanárok, akiket az udvarban láttam, s részben tanítottak is, még közvetlenül tőle merítették az embernevelés művészetét és tudományát. Hiszen a hét éve működő iskola csak hivatása kezdetén tartott.

Néhány hétig albérlésben laktunk Schlichternével, aki reggelenként elkísért az iskolába, tanítás után pedig értem jött. Amikor úgy látta, hogy fokozatosan "akklimatizálódok" - édesanyámmal történt megbeszélés alapján -, elhelyezett Frau von May gyermekotthonában. Talán négyen lehettünk. Én voltam a legfiatalabb, s akik csak egy-két évvel jártak felettem, lenéztek és gyakran gúnyoltak. Nevem szokatlanul hangzott nekik és "Istindianer"-nek csúfoltak, amitől keserűen szenvedtem, de büszkeségből nem mutattam. Szerencsémre lakott ott egy Erich Tuch nevű, nálam tíz évvel idősebb fiú, aki nyomban pártfogásába vett és az idősebb testvér szeretetével istápolta.

Az otthon ért kisebb sérelmekért bőven kárpótolt az iskola, különösen szeretett tanárom, Dr. Treichler. Amikor 42 évvel később, 1968-ban ismét felkerestem Stuttgartban, elárulta, hogy emlékezete szerint én voltam a Waldorf-iskola első külföldi növendéke, s ezért megkülönböztetett figyelemmel tartotta rajtam a szemét.

A legrangosabb Waldorf-pedagógusok közé tartozott. Akkor 42-43 éves lehetett. Csaknem minden tantárgyra ő tanított. Egy kőhajításra lakott tőlem az akkori Kanonenwegén és gyakran felkerestem. Osztrák származása folytán sugárzott belőle a derű, kedély, s éppen úgy lebilincselte a gyermekeket humorával, mint feszült és áhítatos elbeszéléseivel.

Óráit felnőttek is látogatták. Leggyakoribb vendégei közé tartozott egy sötétkék szemű, mosolygós fiatal tanár, aki arra tette fel az életét, hogy a Waldorf-pedagógia szolgálatában nevelje az ifjúságot és már levelezett édesanyámmal arról, hogy Pestre költözik: Werner Lamartine.

Ha azzal jellemzem stuttgarti utamat, hogy "életreszóló élményt" nyújtott, csak közhelyet mondok. Sokkal több volt ennél, amit az is bizonyít, hogy egész ott tartózkodásom minden részlete élesen emlékezetembe vésődött. A szorongás éppen úgy, mint a határtalan boldogság, amikor például a később Magyarországra települt Kürthyfiúkkal valamilyen rendhagyó labdajátékba merültünk és pompás délutánokat töltöttünk el.

Július végén köszöntött be a nyári szünidő. Meleg búcsút vettem Dr. Treichlertől, Frau von Maytól, Erich Tuchtól... Számos verssel, énekkel, költői mesével gazdagodva ültem a vonatra; szívemben és emlékezetemben egy életre megőriztem a stuttgarti Waldorf-iskola szellemi atmoszféráját. Ismeretlen néni gondjaira bíztak, aki Bécsig utazott velem, ott várt Lajos nagybátyám és hazáig kísért. Csak néhány napon át gyönyörködhettem egy hónapos aranyos kis Sándor öcsémben, mert a nagymamával máris utaztunk a Balatonra. Amikor pedig szeptemberben hazaértem, teljesen megváltozott Kissvábhegy fogadott: az egyik tágasabb helyiségből tanterem lett, a másiktól több ágyas hálószoba. Ismeretlen gyerekek és felnőttek bábéskodtak a kertben, hol a sziklára meresztették szemüket, hol az úszómedencét fürkésztek... Az idegenek között feltűnt egy ismerős arc, Lamartine-é, akit annyiszor láttam Dr. Treichler óráin. Hozzám lépett, kezet nyújtott, "wir kennen uns schon, lieber Istvánka"², üdvözölt és sötétkék szeme ragyogott a tisztaságtól és szeretettől.

Amíg Stuttgartban jártam, édesanyám megszerezte az iskola indulásához szükséges engedélyeket. Gróf Klebelsberg Kuno volt a vallás- és közoktatásügyi miniszter, aki két évvel előbb még apámmal, mint igazságügyi miniszterrel közös kormányban tevékenykedett és kölcsönösen nagyra becsülték egymást. Apám azután is képviselő maradt, hogy leköszönt miniszteri tárcájáról. Rendszeresen Londonba látogatott, elmélyülten tanulmányozta az ottani viszonyokat és valósággal zúdította Magyarországra cikkeinek az özönét, amelyek zömmel a Pesti Hírlap hasábjain jelentek meg. Az akkori Anglia jogi, társadalmi és kulturális életéről rajzolt tárcáival határozott népszerűsége tett szert. (Angliáról írt cikkei Londoni levelek címen később könyv alakban is megjelentek.) Nevét országshíressé ismerték és a legbefolyásosabb közéleti személyek közé tartozott. Édesanyám előtt ebben a politikai légkörben minden ajtó megnyílt. (Néhány évvel később, Gömbös miniszterelnöksége alatt, már számos nehézséggel kellett volna szembenéznie.) Megkapta az engedélyt egy olyan kétnyelvű magániskola létesítéséhez, amilyen még sohasem működött Magyarországon. Ki tudta harcolni, hogy a bizonyítvány megfeleljen a polgárt iskolai bizonyítványnak, sőt még azt is kijárta, hogy 14 éves korig engedélyezték a koedukációt. Ennek az írásnak nem célja, hogy a Waldorf-pedagógiát részletesen ismertesse; csak néhány sarkalatos elvét szeretném dióhéjban bemutatni.

A gyermekben előbb ébred a művészeti, mint a tudományos érdeklődés. Ezért az első években az oktatást művészi alapra kell helyezni. A 7-8 éves csöppség fantáziáját jobban serkenti a festés, rajzolás, versmondás, éneklés, euritmia³, mint az írással-olvasással való vesződség. A zenetanulással kapcsolatban már több évtizeddel az ún. "Kodály-módszer" előtt azt hangsúlyozta Rudolf Steiner is, hogy nincs "nem muzikális" gyerek, mert amíg gyermek, szükségképpen "muzikális", de ha zenei képességei elsorvadnak, könnyen "nem muzikális" felnőtté ér-

het.

A Waldorf-iskolákban nem választják el mereven az általános iskolát a felsőbb évfolyamoktól: 12 (bizonyos esetekben 13) osztályra tagolódnak tananyaga szervesen épül egymásra.

Az első évtől kezdve minden diák két idegen nyelvet tanul, persze csak játékosan, hogy muzsikája a fülébe ivódjék.

Az egész osztály felett a Klassenlehrer örökös, aki szélesebb funkciót tölt be, mint más iskolákban az osztályfőnök. Az első 8 évben lehetőleg ő tanít minden tárgyat. A gyermekben könnyebben talál visszhangra, ha a különböző tárgyakat ugyanattól az egyéniségtől tanulja. Megismeri beszédstílusát, szokásait, temperamentumát és jobban, könnyebben reagál rájuk, mintha minden órán más és más előadó szólna hozzá. (Természetesen a szép elvet nem lehet minden tárgynál megvalósítani, például nyelvek esetében.)

A Waldorf-iskolákban a bizonyítvány nem absztrakt számok sora, hanem szavakba öntött gondos jellemzés. Összefoglalja a növendéknek a tárgyhoz való kapcsolatát, érdeklődését, szorgalmát, tudásszintjét...

A Waldorf-iskolákban az elsőtől az utolsó osztályig koedukáció érvényesül, ami az 1920-as években forradalomnak számított. Azóta már Európában mindenütt bevezették. Az eredmény bizonyította, mennyire a lényegre tapintott Rudolf Steiner, amikor azt a nevelési elvet hirdette, hogy a kamaszkor szexuális izgalmi szelidebb formában törnek elő, ha a fiúk és lányok gyermekkoruktól összeszoknak.

Itt jegyzem meg, hogy a koedukáción kívül a Waldorf-pedagógia számos olyan csírárt ültetett el, amely azóta kikelt és ma már természetesnek tűnik. Pedig 1919-ben az avatatlant meghökkentette, a szakértőket mosolyra fakasztotta, a megcsontosodott teoretikusokat kivetette a sodrúkból. Amilyen kedvező, ha a gyermek az első években ugyanattól a tanártól sajátítja el szerteágazó ismereteit, olyan hátrányos, ha egész délelőttje különböző órákra oszlik és szétforgácsolja figyelmét. Nem tud kellően összpontosítani, ha a nyelvórát esetleg földrajz követi, a fizikát történelem, a matematikát irodalomtörténet... Ennek az elaprózásnak a megakadályozására alkalmazták a Waldorf-iskolákban az epochális tanítást. Mit jelent ez a gyakorlatban? Hogy a gyermek néhány héten át minden reggel 8-10-ig (esetleg 11-ig), tehát a legfogékonyabb időszakban ugyanazt a tárgyat tanulja. S ha a ciklus lezárul, újabb epocha következik, majd meghatározott idő után visszatér az előző. A délelőtt hátralévő idejét a hetenként ismétlődő órák töltik ki, mint például a nyelvek, amelyeket csak folyamatosan lehet tanítani.

Ahogy a mérges ledorongolásokat lehetőleg mellőzni kell az oktatásban, úgy a szokványos értelemben nem lehet megbukni, hiszen nincsenek számmal jelölt osztályzatok (a bukás egyébként is súlyos sebet okoz a gyermekben). De van egy ún. "segítő osztály" azok számára, akik nem tudnak lépést tartani a többiekkel. Ez a mi fogalmaink szerint egyfajta korrekciót jelent. Az évet csak annak kell megismételnie, aki olyan huzamos ideig betegeskedett, hogy az anyag javát - akaratán kívül - nem tudta elvégezni. A Waldorf-iskola a bukás szégyenétől akarja megkímélni növendékeit.

Minden hónap első csütörtökén kerül sor az ún. Monatsfeier-re, havi ünnepségre, amelyen a gyermekek a szülők, hozzátartozók és tanárok előtt nyilvánosan adnak számot az elmúlt hónapban végzett művészi tanulmányaikról: énekelnek, verseket mondanak, jeleneteket adnak elő, zenéket tolmácsolnak és euritmiáznak. E havi rendezvényeknek az a céljuk, hogy rászoktassák a gyermekeket a nyilvános szereplésre, acélozzák emlékezőképességüket és segítsenek leküzdeni a lámpalázat.

Az iskolaévet fényes ünnepség (Schlussfeier) zárja le. A műsoron éppen úgy szerepelhetnek egész estét betöltő színdarabok, mint más természetű művészi produkciók.

Végül az elmondottakhoz még annyit szeretnék hozzáfűzni: a Waldorf-módszert elméletben jellemezni az élő oktatás szemléltetése nélkül olyasmiről, mint egy zeneművet szavakkal ismertetni.

1926 szeptemberében két osztállyal és hozzávetőleg 20 növendéssel nyílt meg a Kissvábhegyen az első nyilvános Németországon kívüli Waldorf-iskola⁴. A tanítás epochákban folyt és hozzájuk kapcsolódtak a visszatérő órák. A tanár kezdetben poétikus mesékkal ébresztette fel érdeklődésünket, de éppen úgy tanultunk verseket, énekeket, mint ahogy a rajzon keresztül fokozatosan megismerkedtünk a betűk világával. Többnyire csak apró házi feladatokat kaptunk. Például: készítsünk rajzokat a délelőtt elhangzott mese egyik-másik jelenetéről; vagy: gondoljuk át az említett mese tartalmát és másnap saját szavainkkal támasszuk fel. Mindkét házi feladatnak az volt a célja, hogy élesítse emlékezetünket, gyarapítsa szókincsünket és csiszolja beszédképességünket.

A külvilág kezdetben értetlenül fogadta ezt a pedagógiát. A szülők megszokták, hogy a tanulás azt jelenti: a diák otthon elkészíti a házi feladatot... később, amikor már írni-olvasni tud, magolja a könyvet és minél pontosabban mondja fel az anyagot, annál jobb osztályzatot kap. Ezzel szemben a kissvábhegyi Waldorf-iskolában 9-10 éves korig nem tanultunk könyvből. Bárki olvashatott, ha kedvét lelte benne, de a házi feladatok zömét emlékezetből kellett elvégeznünk.

Természetesen az évek folyamán nélkülözhetelenné váltak a segédeszközök. Az órarend új tárgyakkal gyarapodott (természetrajz, földrajz, állattan, történelem, majd fizika, kémia...) és ha a tanulók rákényszerültek is a nyomtatott könyvre, továbbra is az a pedagógiai elv érvényesült, hogy a diák ne készen kapott tartalmat rögzítsen a fejében, hanem emlékezetből teremtesse újjá az órákon elhangzottakat.

Felsorolom azokat a hetenként ismétlődő, tehát állandó tantárgyakat, amelyek a kissvábhegyi Waldorf-iskola profilját alkották: kézimunka, furulyaóra, rajz, ének, torna, euritmia. Jó időben a délutáni órákban a különböző

játékok mellett kertészkedés is folyt, persze szakavatott tanári felügyelet mellett. Délután került sor a zeneórákra, azok részére, akik a furulyán kívül más hangszert is tanultak.

Nem szóltam még az angol és a francia nyelvórákról. Az első időben nem tartalmaztak mást, minthogy a tanár a két idegen nyelven beszélt és kérdezett. Verseket és énekeket is tanultunk. Később némi nyelvtannal is kiegészültek az órák. Globálisan azt mondhatom: amilyen gyorsan és kitűnően sajátítottuk el a németet, olyan hiányos maradt angol és francia tudásunk. E két tárgynak eleinte ugyanis csak az volt a rendeltetése, hogy a nyelv dallama a fülünkbe szökjék és a későbbi rendszeres nyelvtanulás alapjául szolgáljon. Házi feladatot sohasem kaptunk belőlük. És magától értetődik: a tanrend összeállításakor gondoskodtak arról, hogy az angol és francia órák távol essenek egymástól. Édesanyám azért adta az intézménynek azt a nevet, hogy Kissvábhegyi Iskola és Internátus, mert a bentlakók mellett néhányan csak bejártak és tanítás után hazamentek. Hogy teljes képet adjak a körülményekről, el kell mondanom, hogy az első tanév végén, tehát 1927 júniusában anyai nagyapám meghalt. Édesanyám az örökölt pénzen egy másik épületet is emeltetett az iskola céljára, amely rendeltetésének megfelelően tantermeiből állt. Ilyen formában két házban oszlott meg az életünk: délelőtt az iskolában, délután az internátusban tartózkodtunk. Az előbbi a park másik végén épült, valamivel magasabban, mint az eredeti családi ház, az internátus.

Az iskola alapkö-letételére csak 1929. november 13-án, édesanyám 35-ik születésnapján került sor. Az ünnepségre rangos vendég érkezett: Albert Steffen, svájci költő, akit Rudolf Steiner utódjának jelölt az antropozófiai társaság élén. Bensőséges beszéde után kalapáccsal háromszor ráütött az alapító okmányt tartalmazó vörösrézből készült pentagon-dodekaéderre. A három kalapácsütést minden jelenlévő megismételte, először édesanyám, aztán valamennyi tanár és növendék. Az eseményt máig megmaradt fénykép örökítette meg.

Jegyzet:

1. Maria von Nagy: Rudolf Steiner über seine letzte Ansprache über Ungarn und über die Schweiz. (Rudolf Steiner utolsó beszédéről, Magyarországra és Svájcra vonatkozó kijelentéseiről) Memoiren I. Genius Verlag Ch - 5200 Brugg, 1973.
2. „Mi már ismerjük egymást, kedves Istvánka.”
3. Arra kérem az olvasót, érje be azzal a leegyszerűsített fogalmazással, hogy az euritmia egyfajta mozdulatművészet, amely - szemre - minden egyébtől függetlenül abban különbözik a táncától, hogy a felső test funkciója uralkodik és a láb csak "kíséri" a kar mozgását.
4. 1923-ban Hollandiában alapítottak egy zártkörű iskolát; nagyjából a magyarral egyidőben Portugáliában is történt egy kísérlet, de az abbamaradt. Viszont az 1920-as évek végétől Európa-szerte rendre alakultak a Waldorf-iskolák.